

Мал ұрлығы және оған қарсы құқықтық шаралар: қылмыстық-құқықтық аспектілер

ЖАРИЯЛАНДЫ 08.05.2025	ТІРЕК СӨЗДЕР 188-1-бап, алдын алу шаралары, ауыл шаруашылығы, Кража скота, құқық қорғау органдары, қылмыстық жауапкершілік, қылмыстық құқық, Мал ұрлығы, меншік құқығы, меры профилактики, право собственности, правоохранительные органы, сельское хозяйство, статья 188-1, уголовная ответственность, уголовное право	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/178920/
---------------------------------	---	---

Ауезхан Аязхан

ББ 6В04201, 3 топ, 1 курс

Ғылыми жетекші: Ф.ғ.к қауымдастырылған профессор **Тулекова Гулжан Хажмуратовна**

УДК 343:35

КРАЖА СКОТА И ПРАВОВЫЕ МЕРЫ ПРОТИВ НЕЕ: УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада мал ұрлығының қылмыстық-құқықтық аспектілері қарастырылады. Мал ұрлығы – меншікке қарсы жасалатын ауыр қылмыстардың бірі ретінде ауыл шаруашылығы саласына елеулі зиян келтіреді. Мақалада Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне енгізілген 188-1-баптың маңызы, қылмыстық жауапкершілік шаралары және осы құқықбұзушылықпен күресу жолдары талданады. Сонымен қатар, мал ұрлығының алдын алу шаралары, оның ішінде ветеринарлық бақылауды күшейту, заманауи технологияларды қолдану және құқық қорғау органдарының қызметін жетілдіру мәселелері қарастырылған.

Кілт сөздер: Мал ұрлығы, қылмыстық құқық, меншік құқығы, қылмыстық жауапкершілік, 188-1-бап, алдын алу шаралары, құқық қорғау органдары, ауыл шаруашылығы.

Аннотация

В данной статье рассматриваются уголовно-правовые аспекты кражи скота. Кража скота является одним из тяжких преступлений против собственности, наносящим значительный ущерб сельскому хозяйству. В статье анализируется значение статьи 188-1 Уголовного кодекса Республики Казахстан, меры уголовной ответственности, а также пути борьбы с данным правонарушением. Кроме того, рассматриваются меры профилактики кражи скота,

включая усиление ветеринарного контроля, применение современных технологий и совершенствование работы правоохранительных органов.

Ключевые слова: Кража скота, уголовное право, право собственности, уголовная ответственность, статья 188-1, меры профилактики, правоохранительные органы, сельское хозяйство.

Кіріспе.

Мал ұрлығы – ауыл шаруашылығы саласына үлкен зиян келтіретін және азаматтардың меншік құқығын бұзатын ауыр қылмыстардың бірі. Қазақстанда мал шаруашылығы көптеген адамдардың негізгі табыс көзі болып табылатындықтан, бұл қылмыс әлеуметтік және экономикалық тұрғыдан ерекше маңызға ие.

Осыған байланысты Қазақстан Республикасының заңнамасында мал ұрлығына қатаң жаза қарастырылған. 2020 жылы Қылмыстық кодекске енгізілген өзгерістерге сәйкес, мал ұрлығы үшін жауапкершілік күшейтіліп, оған арнайы 188-1-бап енгізілді. Бұл өзгерістер мал иелерін қорғау және ұрлықтың алдын алу мақсатында қабылданды.

Мал ұрлығының жазасы қылмыстың ауырлығына, жасалған әрекеттің сипатына және келтірілген залал мөлшеріне қарай әртүрлі болады. Қылмыскер жеке әрекет еткен жағдайда, топ болып немесе ұйымдасқан түрде қылмыс жасаған жағдайда жаза түрлері де әртүрлі болып белгіленеді.

Негізгі бөлім.

Мал ұрлығының қылмыстық-құқықтық сипаты

Мал ұрлығы – меншікке қарсы жасалатын қылмыстардың бір түрі. Қылмыстық құқық тұрғысынан қарағанда, бұл әрекет бөтеннің мүлкін жасырын түрде иемдену болып табылады. ҚР Қылмыстық кодексінің 188-1-бабына сәйкес, мал ұрлығы жеке адам немесе қылмыстық топ тарапынан жасалғанда қылмыстық жауапкершілікке әкеледі.

Қылмыстық құқық теориясында мал ұрлығының келесі белгілері бөлініп көрсетіледі:

- Объективтік белгісі – бөтеннің малын жасырын немесе айлакерлік жолмен иемдену.
- Субъективтік белгісі – тікелей ниет, яғни қасақана түрде меншік иесіне зиян келтіру мақсаты.

• Қылмыстық субъект – 14 жастан асқан, ақыл-есі дұрыс кез келген тұлға, ал ұйымдасқан топ құрамында жасалған жағдайда жауапкершілік күшейеді.

ҚР заңнамасындағы мал ұрлығына қатысты қылмыстық жауапкершілік

Қазақстанда мал ұрлығына қарсы күресті күшейту мақсатында заңнамалық өзгерістер енгізілген. 2020 жылы Қылмыстық кодекске 188-1-бап қосылып, онда мал ұрлығы үшін қатаң жазалар қарастырылды:

• Бірінші рет жасалған қылмыс – айыппұл, түзеу жұмыстары немесе бас бостандығынан айыру жазасы.

• Аса ірі мөлшерде немесе бірнеше рет жасалған қылмыс – 3 жылдан 7 жылға дейін бас бостандығынан айыру.

• Топпен немесе ұйымдасқан түрде жасалған қылмыс – 5 жылдан 10 жылға дейін бас бостандығынан айыру.

Бұл заң нормалары мал ұрлығының алдын алу және қылмыскерлерге қатаң шара қолдану мақсатында енгізілді.

Мал ұрлығының әлеуметтік-экономикалық салдары

Мал ұрлығы тек меншік иелеріне ғана емес, ауыл шаруашылығы мен ауыл тұрғындарының жалпы әл-ауқатына кері әсерін тигізеді. Бұл қылмыс:

- Шаруа қожалықтарының табысын азайтады;
- Ауыл тұрғындарының мал өсіруге деген сенімін төмендетеді;
- Мал өнімдерінің нарығына теріс әсер етеді, азық-түлік қауіпсіздігін әлсіретеді.

Сондықтан мал ұрлығымен күресу – тек қылмыстық жазалау ғана емес, ауыл экономикасының тұрақтылығын сақтау мәселесі болып табылады.

Мал ұрлығымен күресу шаралары және оның алдын алу

Мал ұрлығын азайту үшін құқық қорғау органдары бірнеше бағытта жұмыс жүргізеді:

- Ветеринарлық бақылауды күшейту: әрбір малға таңба салу немесе чиптеу арқылы меншік құқығын нақтылау.

- Бейнебақылау және GPS технологияларын енгізу: ірі фермалар мен жайылымдарда қадағалауды арттыру.

- Жедел-ізвестіру шараларын күшейту: құқық қорғау органдарының ұйымдасқан қылмыстық топтармен күресін жетілдіру.

- Тұрғындармен ақпараттық жұмыс жүргізу: халықтың құқықтық сауаттылығын арттыру арқылы қылмыстың алдын алу.

Қорытынды

Мал ұрлығы – тек қана меншік иелеріне емес, сонымен қатар ауыл шаруашылығы мен мемлекеттің экономикасына кері әсерін тигізетін күрделі қылмыс түрі. Бұл қылмыстың көлеңкелі сипаты мен ұйымдасқан түрде жасалуы оның қауіптілігін арттырады. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне енгізілген 188-1-баптың маңызы ерекше. Бұл бап арқылы қылмыстық жауапкершілікті нақтылау және жаза түрлерін қатаңдату мал ұрлығына тосқауыл қоюдың құқықтық негізін қалыптастырды. Болашақта мал ұрлығының алдын алу үшін тек заңнамалық шаралар жеткіліксіз. Бұл бағытта құқық қорғау органдарының жұмысын күшейтіп, заманауи технологияларды кеңінен қолдану қажет. Сонымен қатар, мал иелерінің құқықтық сауаттылығын арттырып, ауыл тұрғындарын ақпараттандыру – қылмыспен күресте маңызды рөл атқарады.

Жалпы алғанда, мал ұрлығы мәселесін жан-жақты шешу – құқықтық, техникалық және әлеуметтік шараларды біріктіре отырып жүргізілсе, қылмыстың бұл түрін едәуір азайтуға мүмкіндік бар.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі (2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ). – www.adilet.zan.kz
2. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулылары. – www.supcourt.kz
3. Смагулов А.Ж. Қылмыстық құқық. Ерекше бөлім. – Алматы: Жеті Жарғы, 2020. – 432 б.
4. Абдраимов Б. Меншікке қарсы қылмыстардың криминологиялық сипаттамасы. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 286 б.
5. Әбділдаев Ж., Қалиев Ф. Қылмыстық құқық: оқу құралы. – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2021. – 356 б.
6. ҚР Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің ресми деректері – www.qatqor.gov.kz
7. Нұрпейісов А. Ауыл шаруашылығындағы құқық бұзушылықтар және оның алдын алу жолдары // Заң журналы, №3, 2022. – 45-49 б.
8. Шарипов Т. Мал ұрлығының алдын алу тәжірибелері мен жетілдіру жолдары // Қоғам және құқық, №4, 2021. – 33-37 б.